

Szállnak esőben, szélben, messzi tájat keresőn,
kedvükre fröcsköl a sár, útjukat akasztja bogáncs,
dértől remeg a fűszál, neszező őzike kószál,
prédára les a kuvik, kapásért kéményre száll.

Sirató

Az égbolt bakacsin köpenyére
a halál keresztet rajzolt,
sírnak a csillagok, én is velük zokogok,
mert elkószáltak veled
a hajdanvolt ifonti álmok...

Csupa gyötrelem nélküléd az út,
hiányod torokszorító valóság,
jutalmad: béke, örök pihenés,
utolsó ajándék- a Rád emlékezés-

Olyan, mint fűszálon a harmat,
könnyecseppben a lélek melege,
erőt ad, ha tenyerembe foghatom,
feltámasztja a boldog időket.

Emlékeidet emlékeimmel becsomagoltam,
legféltebb emléktárgyak lettek,
míg egyszer utól nem érlek,
magammal hordom lélek szelencémben.

Sz. Tóth Gyula Kis nyári etűd

Fogkeringő

Tűnődések fogorvosi székben tanításról, irodalomkritikáról, technológiákról

Mindig szerettem a szakmákat, s azokat, akik mesterei a szakmának. Figyelemmel követtem (követem) az iparosok, a kézművesek, a gazdálkodók, a házépítők tevékenységét. Valahonnét eljutnak valahova, hozzáértéssel (nem hozzáértéssel), szaktudással. Az orvoslást betegségeknek „köszönhetően” egészen közelről nyomom követhetem, többször is (csontvelőgyulladás, epeeltávolítás, sérvrögzítés, néhány sztomatológiai kúra). Tapasztaltam, a munkának van *folyamata*, ami tevékenységek rendszere – van *bemenet* és van *kimenet*. Elágazásokkal, problémákkal, döntésekkel. Ez foglalkoztatott pályám kezdetén a tanítással kapcsolatosan. Szerencsém volt. A diplomaszerezés előtt a Szegedi Bölcsészkar Neveléstudományi tanszékén Rózsa Éva szociológiával irányított az iskolai terepre, *problémát* fogalmaztatott meg velem, a sajátomat, amellyel elindított a kutatás felé. Éltre szóló töltés, elég, mert az egyik problémából következik a másik. El vagyok látva. Zsolnai József a pedagógiai technológiával ismerttetett meg. Na, ez aztán „bejött”. Ennek „jegyében” telt pályafutásom. Noha vannak produktumaim, szakirodalmi listáim, nem pályám emlékébe kezdek.

Mindez egy szakma kapcsán került elő, ez a fogászat – szakma és tudomány. Egy (újabb) probléma adta a lökést. Nekiindultam. Elővizsgálat az óvatos kerületi orvosnál, kirajzolódott a „buktatós” menet. Felkutattam Török Bálint doktort, aki korábban a Parodontológián komoly beavatkozást „eszközölt”, nagyobb felújítást végzett. Jó emlékeim vannak abból az időből. A bizalom okán hozzáfordultam. A nagy magánrendelőben szakosodva dolgoznak, a szintén fogorvos feleségét ajánlotta, s így visszajutottam az Egyetemi Parodontológiára. Most a fiatal doktornőn van sor.

Szóval, ülök egy fogorvosi székben... Van idő tűnődésre. Nem a pedagógus szakma és a fogorvosi szakma összehasonlító elemzését akarom megírni. (Nagy mű lenne.) Csak néhány ponton, a technológia nyomán, keresem a kapcsolatokat. A lépésről lépésre. 1. A doktornő, Fanni, konzultációs időt ad. 2. A diagnózis felállítása: röntgen és tüzetes szájszemle nyomán. (Ekkor lép működésbe, a bizonyág kedvéért a „betegtüdő”). 3. Állapotmegállapítás – problémák sora. 4. A terápia vázolása: lehetőségek, variációk, problémák. 5. A menetrend kialakítása – időterv. 6. Akció indul. 6.1. Alapozás, előkészítés: tisztítás – 6.1.1. külső, depurálás, 6.1.2.

belső, intenzív kaparással. (Fogágy, foggyökér érintésével.) A helyzet komolyságát jelzi, hogy ehhez már injekcióval adagolt fájdalomcsillapító jár. A doktornő igazodik a pácienshez, aki nem tud vízszintes testhelyzetben feküdni. Komfortot vált, állva dolgozik. Kevés szóval jelzi a lépéseket, mint például, „rend”, „alaposnak kell lenni”. Értem, tetszik, különösen, mert szavai szerint cselekszik. Így jobban „bírnak”. (Kis didaktikai vázlatot megérdelem az eljárás.)

A mély kaparás után zsibbadt ajakkal préselem a szavakat. Halvány mosolyra sem telik. No, akkor ezután jöhet az építkezés – sziszegem, próbálom szakszerűen vázolni a folytatást. Nem – jön a gyors pontosítás: előbb a rombolás. Hát persze, a koronák előkészítésére: 1. húzás, 2. fogak lecsiszolása. Átfordítom: jön a „dekonstruálás” – valamiféle szerkezetből levétel, alakítás... az új érdekében. Egyes irodalmárok, irodalomtörténészek gyűlölik ezt a szót, pláne az erre épülő cselekvést. Egy műdarabot szétszedni, még ilyen! Én kedvelem, értem is. A Zsolnai-pedagógiában, a tananyagkészítés során, a szakirodalom elemzésekor hasonlóképpen dolgoztunk. De vannak műelemzők, tanárok, akik így járnak el, ha szükséges. Például Fűzfa Balázs az egyes szerkezeti elemekig „lemegy”: „Szavak és szóközök”. Mélyre ás. Mindez azért, hogy *véleményeket* ütköztessen, *eltűnődjön*, hogy *beszélgesse* a művel, és ilyesmire készítse az olvasót. De magam így szeretem készíteni a recenziókat. A lista említése nélkül, így jártam el például Suhai Pál, Lukáts János, Pusztay János, Sipos Lajos egy-egy műve kapcsán. Belemélyedek kedvemre. Ízlelgetem a szavakat, a fogalmakat, újat tanulok, megpróbálom megérteni, tágítva a gondolati dimenziókat. Mert a mű „igényli az olvasó szabadságát”, ahogy Sartre tartja arra válaszolva: *Mi az irodalom?* És Horatius sem neheztel, mert „merek mást gondolni”, mint a szerző.

Tehát rombolás, dekonstruálás, a kettő nem ugyanaz, de félszavakból is értjük egymást, azaz leépítés, lebontás. Aztán majd jön a fogmintavétel. A szerint dolgozik a fogtechnikus, előkészítés koronákra. (Megkoronáznak.) Addig be kell érni ideiglenes koronával: fogpótló eszközök a számban. Eszi, nem eszi, majd kap mást, alakul a csiszolással. A dekonstruálás finom műveleteket igényel, annak függvényében, ha tudjuk, mit akarunk... hogy létrehozni akarunk valamit. Vagyis jön a „konstruálás” – a fogpótlás. Az eredeti, a vele járó baj megszüntetése, szerkezeti átalakítás – új konstrukció, építmény, produktum, nota bene fogsor jön létre. Közben apró igazítások, a „betegkör” kéznél van. Kész az eredetihez illesztett új fogazat, a páciens vígan rágódhat rajta.

A dekonstruálás az irodalmi elemzésekben sem ördögtől való. Vannak, akik ipari üzemmódban űzik, minden áron, minden múnél. Mások kerülnek, kivált ennek mechanikus módozatait. Vannak szép példák, amikor a műhöz árnyaltan közelítenek az irodalomtörténészek. Ilyennek tartom, mások mellett, Kenyeres Zoltán, Rónay László, Ungvári Tamás vagy Kődöbocz Gábor módszerét. Minden szerző, minden

mű más. Az adott szerző műve, munkássága szerteágazó, olykor ellentmondásos. Az érzékeny elemző „közelíteni” próbál. Kíváncsian, tisztelettel, de tudással felvértezve. Nem a szerkezetekben „bont”, képeket, eszméket ragad meg, gondolatjáratoakat indít. A műdarabhoz, a kezelendő anyaghoz tudásokat tesz hozzá, köt és kapcsol, medítál. „Bontás másként”. És így kritizál. Tehát a nem „dekonstruktőr” is finom műveletekkel dolgozik, átalakít. És így nyit. Nyit a műre, azzal pedig a mű, a szerző világára. Tehát bármilyen „óvatosan” és tisztelegően közelít az elemző, tudásával, módszerével hozzátesz az eredetihez. Megmozgatja azt. Az egykoron született mű új köntöst, új megvilágítást kap, nem merevedik meg. Még „a holt avart is felkavarja a rossz szél”. Új szempontokkal bővül az olvasó, másként lát, érez, s gondolkodik az olvasó. S ez mindenkinek jó: újra hat a mű, vagy lehet, most hat csak igazán. A műelemzéssel, mint új konstrukcióval új élmény születik.

Lábjegyzet

A) A fogorvoslás didaktikája, kitekintéssel a tanításra, vázlatosan

Nincs csoportfoglalkozás.

Egyes személy van, egyes száj, azon belül egyes fog. Hozzá segédkönyv: „Fog és fogközök”.

Az orvos ecsettel, az adott esettel foglalkozik, a tevékenységek a köré szerveződnek: választás, döntés.

A kezelés kommunikációja szakszerű. A pontos diagnózishoz nem elég az ilyen: Nem mossa a fogait! (Áthallás tanítási órán: Nem figyeltél, gyerek! Nem készültél, már megint. Akkor én mit tehetek?) Biztosan lehetne alaposabb a fogmosás, de az orvos nem korhol. Azon dolgozik, ami van – hozott anyag.

Tudományos felkészültség (hatalmas háttérismeretek), kezűgyesség, szakmai gyakorlat, állóképesség, rendszeres továbbképzés.

Figyelem, alkalmazkodás a helyzethez. Például a páciens állapota nem bírja a vízszintes testhelyzetet, szédül. A fej megemlése új körülményeket teremt, az adott esetnél az orvos megszokott pozitívumát módosítja, állva dolgozik.

Stílus: nem fölényes, de határozott. Semmi személyeskedés, a közvetlenségre ott vannak a munkaeszközök (kaparóvas, csiszoló, véső, reszelő). Mindehhez elég a finom, kedves mosoly. Az orvos nem fecseg, nem használja ki, hogy a páciens nem tud közbeszólni, noha tátott szájjal hallgatja. Nem él vissza a helyzettel. Mert nagyon zavaró, amikor a páciens amúgy is zúgó feje fölött változatos témákkal, nevetős cseverészést folytatnak. Ilyenben is volt részem. (Mennyivel előnyösebb a tanításban, amikor értelmes párbeszédet lehet folytatni. Ami ott szükséges, előrevivő.)

B) Betegtükör

Elindult a fogkaland. Németh Fanni, a fiatal doktornő alaposan feltérképezte a terepet. A röntgenfelvétel alapján több „reménytelen prognózisú fogat” lát, szemrevételezi a valóst. Egyezkedünk. Elmondja a lehetőségeket, sorolja a szakmai érveket, szorgalmazza a minél jobb megoldásokat. Nekem akar jól. Bizonyításra elővesz egy tükröt: betegtükör, mondja. Ha eddig nem hittem volna neki, már mindent elhiszek. Érti a szakmát, jó kezekbe kerültem. Finoman mosolyog, rám bízva a fogszemplézést. Szájszemle. Amúgy formás tükrök, fogantyúja van, talán a hölgyek használnak ilyet a reggeli toalettnél. De nem, ez betegtükör, benne nem az ondolált haj fürtjei köszönnek vissza, itt a szájas valóság. Egy szavam sincs. Lesz itt munka. Megbeszéltük a menetrendet. Megvolt az első menet: tisztítás. Alapos, kapirgálós pucolás, kenőcsös fájdalomcsillapítóval, szapora öblítésekkel. Ez volt a finom kínzás, vigasztal kedvesen. Egy hét múlva mélyre ásunk, ahhoz már injekciós fájdalomcsillapítás dukál. Nincs visszaút. A tükrök megtette a magáét. Hivatalosan „pácienstükör”. Jobb az így egyszerűen: betegtükör. De nem csak fogászatkodáskor. Jó lenne az ilyen nagyításba belenézni, fogászaton kívül, „magánrendelőben”: szemtől szembe önmagunkkal. Önismeret. Aztán fohászodni, fogadkozni. Mint a mesében: *Tükröm, tükröm, mondd meg nékem...* Hát, a mesében sem minden fenéig tejfel.

C) Váratlan ráadás

Ezen írás befejezését követő másnapon jött a hír: meghalt Ungvári Tamás. Kenyeres tanár úr könyvbemutatóján (*Harmadik csöngetés. Visszahumanizálási kísérletek*), a Petőfi Irodalmi Múzeumban találkoztunk vele utoljára, 2018 őszén. A bemutatót megörökítettem, lásd Tanár notesz 13. *Fénylesen*. Éppen Kenyeres Zoltán hívta fel a figyelmet előadásában Ungvári Tamás kötetére: *Kaland és gondviselés. Felvilágosodás, művészet és gondolkodás*, amelyet a bemutatót követően megvettem. Az is nagyon fontos forrásanyagot jelentett aktuális témám kidolgozása során: *Rejtőzködő felvilágosodás. A (f)elvilágosodás nyomában*, Partium, 2019/1., tavasz, 100-105. = <https://issuu.com/norton69/docs/2019-03-tavasz>. Mindkét jeles tanár, irodalomtörténész munkája nagyban tágította az értelmezés kereteit, a múltat a mába hozva. Az élet nagy drámaíró. A krónikás igyekszik nyomon lenni. És tegyük addig, amíg az élőkkel találkozhatunk.

Nagygyörgy Erzsébet

Mire megjön a tél

Mire megjön a tél, kedvesem,
hidd el, közelebb leszel hozzám,
mint a nyári égbolt ezüstveretje,
s közelebb, mint a távolodó,
és egyre táguló világegyetem.

Mire megjön a tél, kedvesem,
ezerarcúvá válik világom,
s a tarló is rég elsiratja
millió, ellopott búzaszemét.
A menny földi tükre is, a tó,
altatót dúdol a potykanépnek.

S a fák, az árvalányhajú fák
készülődnek már előre,
mint én, hogy a nyár hevével
szívemben kényeztesselek,
mire megjön a tél, kedvesem.

Mámoros éjjelen

Pilled az erdő, esteledik már künn a vidéken,
búzavirágos báli ruhában táncol a nyár most.
Százezer álom lebben az égig, kis lilium ring,
kelyhe ma fénybogarat rejt, csendesen izzik a Hold is.

Fenyvesek ágán bókol a sármány, álmodik éppen,
lágú füveken lépked, lila orgona szirmain ül most.
Dúdol a Hold is, rászövi fényét, ring a madárka,
csillaga fönt jár, angyali szempár álmait őrzi.

Mámoros éjjelen illata lebben a kék ibolyáknak,
réti virágok bús dala száll el a májusi széllel.
Villan az ég szeme, hullik a Földre a mennyei könnycsepp,
rózsaszíromban gyűlik az angyali gyermekek álma.